

Bibliotekos veikla darnaus vystymosi kontekste: 2012–2021 m. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos veiklos metinių ataskaitų kokybinė analizė

Daiva Janavičienė , Darius Žiemelis

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Informacijos valdymo departamentas
Department of Information Management
at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania
daiva.janaviciene@lnb.lt
dariusziemelis@inbox.lt

Santrauka. Šiame žvalgomajame tyrime, pasitelkus darnaus vystymosi (DV) koncepciją, atlikta 2012–2021 m. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (LNB) veiklos kokybinė analizė. Esminiai tyrimo uždaviniai: 1) remiantis dalyko literatūros analize, rekonstruoti bibliotekų veiklos procesų ir išteklių matavimo pokyčių tendencijas įgyvendinti DV tikslus (Jungtinių Tautų (JT) Generalinės asamblėjos „Darnaus vystymosi darbotvarkėje 2030“ nustatyta 17 universalių, tarpusavyje susijusių DV tikslų); 2) remiantis viešai skelbiamomis 2012–2021 m. LNB veiklos metinėmis ataskaitomis, identifikuoti semantines jos veiklos sąsajas su JT „Darbotvarkėje 2030“ keliamais DV tikslais. Bibliotekų veiklos procesų ir išteklių matavimo tendencijų rekonstrukcija atskleidė priežastinę seką, kaip nuo duomenų rinkimo vidinėms reikmėms einama prie bibliotekos veiklos ekonominio ir socialinio vertingumo atskleidimo bei faktinio jų panaudojimo atstovaujant bibliotekoms ir siekiant DV tikslų. 2012–2021 m. laikotarpiu LNB į DV labiausiai įsitraukė padėdama aptarnaujamai bendruomenei siekti kokybiško išsilavinimo (4 DV tikslas), visiems teikdama prieigą prie informacijos, taip prisidėdama prie taikos ir teisingumo palaikymo (16 DV tikslas) ir bendradarbiaudama su šalies ir tarptautiniais partneriais, kurdama partnerystės tinklus bendriems tikslams (17 DV tikslas). Matomas LNB indėlis siekiant mažinti nelygybę (10 DV tikslas) ir įgyvendinti iniciatyvas dėl darnaus miesto ir bendruomenių kūrimo (11 DV tikslas). Tiriamojo laikotarpio pabaigoje LNB prisidėjo prie geros sveikatos ir gerovės tikslo įgyvendinimo (3 DV tikslas) – visų pirma per COVID-19 pandemiją teikdama vartotojams emocinę paramą ir prevencines apsaugos priemones darbuotojams ir vartotojams.

Reikšminiai žodžiai: bibliotekų veikla, statistika, socialinio ir ekonominio poveikio vertinimas, bibliotekų atstovavimas, darnus vystymasis, darnaus vystymosi tikslai, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Library Activities in the Context of Sustainable Development: Qualitative Analysis of the 2012–2021 Annual Reports of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania

Abstract. This exploratory research, based on the concept of sustainable development (SD), presents qualitative analysis of the 2012–2021 activities of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (NLL). Its principal research goals are the following: (1) by drawing on the analysis of subject literature, to reconstruction to light

Received: 18/10/2022. Accepted: 20/12/2022.

Copyright © 2021 Daiva Janavičienė, Darius Žiemelis. Published by Martynas Mažvydas National Library of Lithuania.

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

trends in the developments of the measurement of library activity processes and library resources related to attaining SD goals (the Sustainable Development Goals 2030 Agenda of the United Nations sets 17 SD goals); (2) by drawing on the publicly available 2012–2021 annual reports of NLL, to identify semantic links between the activity of this Library and the set SD goals. The reconstruction of trends in the measurement of library activities and resources showed causal relationship, when the aggregation of data for internal library needs is followed by pointing out the economic and social value of the library activity as well as the actual use of these data in advocating libraries and attaining the SD goals. During 2012–2021, NLL was best involved in the SD strategy when it provided quality education for its community (SD Goal 4); ensured access to information for all and thus contributed to ensuring peace and justice (SD Goal 16); and cooperated with Lithuanian and international partners and thus built partnerships for the achievement of common goals (SD Goal 17). NLL also contributed to the reducing of inequality (SD Goal 10) and realizing of initiatives for the mobilization of sustainable cities and communities (SD Goal 11). At the end of the investigated time period, NLL contributed to the establishment of good health and well-being (SD Goal 3) by, in the first place, providing its staff and users emotional support and preventive tools during the COVID-19 pandemic.

Keywords: library activity, statistics, assessment of social and economic impact, library advocacy, sustainable development, sustainable development goals, Martynas Mažvydas National Library of Lithuania.

Įvadas

Darnaus vystymosi (DV) arba tvarumo (angl. *sustainable development*) idėja paplito XX a. devintajame dešimtmetyje, kai Jungtinių Tautų (JT) Aplinkos ir plėtros komisijos vadovė, tuometinė Norvegijos ministrė pirmininkė Gro Harlem Brundtland pranešime „Mūsų bendra ateitis“ (*Our Common Future*, 1987) pateikė DV apibrėžimą: „toks vystymasis, kuris tenkina dabartinius visuomenės poreikius, nemažinant ateinančių kartų galimybių tenkinti savo poreikius“¹. Taigi pagrindiniai tokio vystymosi rodikliai – ne tik ekonominė gerovė ir ekonominis vystymasis, nes su tuo siejasi tarsi atskiras problemų blokas. Visuomenės gerovė artimai susijusi su natūralių ekosistemų kokybe, ekonomikos augimas turi ne tik fizinių, bet ir moralinių-kultūrinių ribojimų. DV turi derinti ekonomikos augimo ir aplinkosauginius interesus, garantuoti valstybės vidaus ir tarpvalstybinių santykių socialinį teisingumą. Tad darnus (tvarus) vystymasis² pasiekiamas derinant ekonominę, socialinę ir ekologinę plėtrą³.

Toks (naujas) požiūris į visuomenės gerovės siekius sukėlė didelį atgarsį pasaulyje. Tyrimo problematikos svarstymų kontekste ypač svarbūs yra 2016-ieji: šių metų pradžioje oficialiai įsigaliojo Jungtinių Tautų Generalinėje asamblėjoje 2015 m. rugsėjo 25–27 d. Niujorke (JAV) priimta ir 192 valstybių vadovų pasirašyta rezoliucija „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.“ (JT „Darbotvarkė 2030“), apibrėžianti 17 universalių ir tarpusavyje susijusių DV tikslų, kurie detalizuojami

¹ *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. United Nations, 1987, prieiga per internetą: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html#> [žiūrėta 2022-10-05]. Žr. taip pat: Čiegis, R.; Zeleniūtė, R. Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 2008, t. 2, Nr. 1, p. 38, taip pat prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163022957/J.04~2008~1367163022957.pdf> [žiūrėta 2022-07-15]; Žičkienė, S.; Guogis, A.; Gudelis, D. Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jos praktinė reikšmė. *Tiltai*, 2019, t. 82, Nr. 1, p. 111–112, <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v82i1.1970>.

² Terminologų teigimu, terminai „darnus vystymasis“ ir „tvarumas“, „tvari plėtra“, „tausumas“ yra sinonimai. Remiamasi prielaida, kad tai skirtingi to paties termino anglų kalba „sustainability“ vertimai. Žr. Stunžinas, R. „Tvarumas“, „darnumas“, „tausumas“ ir kiti angl. „sustainability“ atitikmenys Europos Sąjungos institucijų dokumentuose. *Terminologija*, 2015, Nr. 22, p. 110, taip pat prieiga per internetą: <https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/522/612> [žiūrėta 2022-10-06]. Tokiu požiūriu vadovaujamos ir šiame straipsnyje.

³ Žr. Čiegis, R.; Zeleniūtė, R. *Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu*, p. 38–39. Atkreiptinas dėmesys, kad, plėtojantis DV sampratai, šios trys (ekonomika, aplinka ir visuomenė (socialinis aspektas)) DV dimensijos (sritys) nebūtinai traktuojamos lygiavertiškai – kai kada pabrėžiama viena iš jų, kitas matant kaip kontekstą. Plačiau apie šių DV dimensijų konfigūracijas žr. Žičkienė, S.; Guogis, A.; Gudelis, D. *Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jos praktinė reikšmė*, p. 112–113. Beje, šis tyrimas laikytinas vienas iš konceptualiausių darnaus vystymosi sampratos pažinimo šaltinių.

169 uždaviniais⁴. Šiuo metu DV rodiklių sąrašą sudaro daugiau kaip 200 rodiklių DV tikslams pasiekti⁵. Dokumente išdėstytos ir išsivysčiusių, ir besivystančių šalių problemos, susijusios su skurdo mažinimu, jų poreikių derinimu su aplinkosauginiais tikslais, socialinės įtraukties ir bendradarbiavimo kultūros plėtra. Išsivysčiusios šalys labiau akcentuoja susirūpinimą dėl aplinkos ir ilgo laikotarpio poveikio aplinkai, besivystančios pabrėžia gyvenimo sąlygų gerinimą⁶. Kaip pažymi tyrinėtojai:

*Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo sėkmę lemia ne tik politikų, mokslininkų, valdžios atstovų aktyvumas kuriant darnaus vystymosi strategijas, bet ir visuomeninių organizacijų, vietos bendruomenių darnaus vystymosi tikslų suvokimas bei pasirengimas juos įgyvendinti*⁷.

DV svarbą bibliotekoms parodo tai, kad jau 2017 m. Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija (angl. *The International Federation of Library Associations and Institutions*, IFLA) atnaujino Tarptautinę atstovavimo programą (*International Advocacy Programme*), kuria siekiama gilinti bibliotekininkų suvokimą apie tvarų vystymąsi ir galimą bibliotekų vaidmenį planuojant ir įgyvendinant JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotus DV tikslus⁸. 2021 m. rugsėjo 23–24 d. Rygoje surengtoje virtualioje konferencijoje „Darnaus vystymosi tikslų lokalizavimas Baltijos šalių muziejuose ir bibliotekose“ vykusiose diskusijose išsakyta mintis, kad praktikams reikalingos konkrečios nuorodos, kaip dirbti įgyvendinant JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotus DV tikslus⁹. 2021 m. gruodį vykusioje tarptautinėje Lietuvos bibliotekininkų draugijos (LBA) konferencijoje „Biržiškos skaitymai’21“ IFLA prezidentė Barbara Lison kalbėjo apie profesinio atstovavimo svarbą ir linkėjo bibliotekininkams nebūti kukliems, parodyti savo vertingumą ir naudą visuomenėje¹⁰. 2022 m. LBA svarbia veiklos kryptimi įvardino tvarumą, tam buvo skirta Nacionalinė Lietuvos bibliotekų savaitė (balandžio 23–29 d.)¹¹. Galiausiai šiųmetiniame (2022 m. liepos 26–29 d. Dubline (Airijoje) IFLA pasaulinio bibliotekų ir informacijos kongrese buvo pristatytas atnaujintas IFLA-UNESCO manifestas, kuriame įtvirtintas siekis viešųjų bibliotekų teikiamas paslaugas skirti JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotiems DV tikslams įgyvendinti ir humaniškesnei bei tvaresnei visuomenei kurti. Manifeste nurodyta vienuolika bibliotekų veiklos kryptių siekiant šių tikslų¹².

Kelias į bibliotekų veiklos atstovavimą, veiklos rezultatus gretinant su visuomenei svarbiais tikslais, grįstas ilgamete bibliotekų veiklos matavimo ir jos vertinimo praktika. Ilgą laiką bibliotekinių procesų

⁴ Beje, ši darbotvarkė tęsia ir kartu papildo „Tūkstantmečio deklaracijoje“ (2000 m. patvirtinta JT, galiojimas baigėsi 2015 m.) nustatytas darnaus vystymosi politikos kryptis. Darbotvarkėje integruoti ir darnaus vystymosi konferencijoje „Rio + 20“ (2012 m.) pasiekti susitarimai. Žr. Žičkienė, S.; Guogis, A.; Gudelis, D. *Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jos praktinė reikšmė*, p. 115.

⁵ Žr. Darnaus vystymosi rodikliai. *Oficialios statistikos portalas*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/darnaus-vystymosi-rodikliai> [žiūrėta 2022-07-15].

⁶ Plačiau žr. Klimavičiūtė, I.; Vaičiulėnaitė, J. Darnaus vystymosi tikslai ir įgyvendinimo rodikliai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 2019, Nr. 15, p. 115–121, prieiga per internetą: <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/mttlk/article/download/359/404> [žiūrėta 2022-10-05]; Čiegis, R.; Zeleniūtė, R. *Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu*, p. 37–42; Kiaušienė, I.; Mikalauskienė, A. Kultūros kuriama vertė darnaus vystymosi kontekste: Baltijos šalių atvejis. *Informacijos mokslai*, 2020, t. 89, p. 59–64, <https://doi.org/10.15388/Im.2020.89.40>.

⁷ Žičkienė, S.; Guogis, A.; Gudelis, D. *Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jos praktinė reikšmė*, p. 113.

⁸ Žr. *IFLA International Advocacy Programme (IAP): Libraries, Development and the UN 2030 Agenda: Update May 2017*. International Federation of Library Associations and Institutions, 2017. Prieiga per internetą: <https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/iap-update-may2017.pdf> [žiūrėta 2022-07-15].

⁹ Plačiau žr. Grybaskaitė, V. Bibliotekos, muziejai ir JT „Darbotvarkė 2030“. *Tarp knygų*, 2021, Nr. 10, p. 2–4.

¹⁰ Žr. Januševičienė, R. Ypatingą dieną – jubiliejiniai Biržiškos skaitymai. *Tarp knygų*, 2021, Nr. 12, p. 28. Žr. taip pat konferencijos įrašą: *Biržiškos skaitymai’21. Profesinis identitetas: lūkesčiai ir realybė*. Klaipėda, 2021 m. gruodžio 2–3 d. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=2MMYmzODJas&t=6s> [žiūrėta 2022-07-15].

¹¹ Plačiau žr. Markevičiūtė, V. Tvarumas yra bibliotekų reikalas! Pradėkime nuo savęs. *Tarp knygų*, 2022, Nr. 5, p. 2–5; Steponaitienė, J. Tvarios bibliotekos – tvarus pasaulis. *Tarp knygų*, 2022, Nr. 4, p. 2.

¹² Žr. *IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022*. International Federation of Library Associations and Institutions, 18 July 2022. Prieiga per internetą: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2006/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022.pdf> [žiūrėta 2022-10-05]. Taip pat žr. Markevičiūtė, V.; Balčikonienė, R. IFLA: kas nauja ir svarbu bibliotekų veiklai. *Tarp knygų*, 2022, Nr. 9, p. 24–27.

matavimas buvo grindžiamas savaiminiu vertingumu kultūrai ir visuomenei. Bibliotekų saugomų dokumentų daugėjimas, augantis jų skolinimas, kaip ir didėjantis skaitytojų skaičius laikyti institucinės vertės įrodymais. Vėliau mokslininkai bibliotekos veiklos vertingumą grindė efektyvumu¹³. Atsirandant konkurencijai dėl finansavimo iš biudžeto, atlikta tyrimų, skirtų konkrečios bibliotekos¹⁴ ar vietovėje esančių bibliotekų socialiniam vertingumui matuoti¹⁵. Atskira bibliotekų veiklos vertinimo sritis – bibliotekos atstovavimas¹⁶. Juo grindžiamas poreikis bibliotekos veiklą pristatyti bendruomenei ir politikams atsižvelgiant į svarbius tikslus¹⁷. Pastaraisiais metais viena reikšmingiausių globalios visuomenės vystymosi strategijų – DV – vis labiau pritaikoma atnaujinant viešųjų bibliotekų veiklas ir kuriant jų ateities darbotvarkę¹⁸.

Šie teiginiai ir tendencijos rodo straipsnio tyrimo objekto – Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos¹⁹ (LNB) 2012–2021 m. laikotarpio veiklos DV kontekste – aktualumą. Straipsnio tikslas – atskleisti 2012–2021 m. LNB veiklos sąsajas su JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotais DV tikslais. Tikslui pasiekti sprendžiami šie tyrimo uždaviniai: 1) remiantis dalyko literatūros analize, rekonstruoti bibliotekų veiklos procesų ir išteklių matavimo pokyčių tendencijas įgyvendinti JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotus DV tikslus; 2) remiantis viešai skelbiamomis 2012–2021 m. LNB veiklos metinėmis ataskaitomis, identifikuoti semantines šios bibliotekos veiklos sąsajas su JT „Darbotvarkėje 2030“ keliamais DV tikslais. Tyrimo chronologinius rėmus lėmė būtent 2012–2021 m. LNB veiklos metinių ataskaitų viešas prieinamumas²⁰.

Straipsnį sudaro dvi dalys: teorinė ir empirinė. Pirmoje, teorinėje, dalyje remiantis dalyko literatūros analize analizuojamos bibliotekų veiklos procesų ir išteklių matavimo kaitos priežastys ir tendencijos įgyvendinti JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotus DV tikslus. Antroje, empirinėje, dalyje remiantis 2012–2021 m. LNB veiklos metinėmis ataskaitomis teminės analizės metodu identifikuojamos semantinės bibliotekos veiklos sąsajos su JT „Darbotvarkėje 2030“ DV tiksluose apibrėžtomis sąvokomis. Straipsnio pabaigoje pateikiamos išvados ir tolesnių tyrimų uždaviniai.

Šis tyrimas yra pirmas bandymas pateikti 2012–2021 m. LNB veiklos kokybinę analizę pasitelkiant DV koncepciją. Tai sukuria galimybę ateityje (tarptautiškai) lyginti gautus rezultatus su kitų tyrėjų,

¹³ Žr. visų pirma: Bawden, D.; Petuchovaite, R.; Vilar, P. Are We Effective? How Would We Know? Approaches to the Evaluation of Library Services in Lithuania, Slovenia and the United Kingdom. *New Library World*, 2005, Vol. 106, No. 1216/1217, p. 454–463, <https://doi.org/10.1108/03074800510623137>; Jaskonienė, D. Savivaldybių pagrindinių viešųjų bibliotekų veiklos tyrimas taikant BIX (*Bibliotheksindex*) metodiką. *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje*, 2015, t. 1, p. 181–268, <https://doi.org/10.51740/rt.vi.710>.

¹⁴ Žr., pavyzdžiui: Leon De, S. V. The Social Return on Investment Methodology as A Tool for Valuation and Impact Assessment for Libraries: A Case Study. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 2021, Vol. 70, No. 2, p. 177–193, <https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1895465>.

¹⁵ Žr., pavyzdžiui: Paul, M. Social Impact of Polish Public Libraries: Quantitative Research Instrument and Preliminary Findings. *Performance Measurement and Metrics*, 2019, Vol. 20, No. 3, p. 168–178, <https://doi.org/10.1108/PMM-08-2019-0037>.

¹⁶ Žr. Pabērza, K. Towards an Assessment of Public Library Value Statistics on the Policy Makers' Agenda. *Performance Measurement and Metrics*, 2010, Vol. 11, No. 1, p. 83–92, <https://doi.org/10.1108/14678041011026892>; Cottrill, J.; García, H.; Chirarov, M.; Tkachuk, Y.; Liubya, T.; Crocker, R.; Vanderwerff, M.; Cistoviene, G.; Krauls-Ward, I.; Stratilatovas, E.; Mount, D.; Kurutyte, A. From Impact to Advocacy: Working Together toward Public Library Sustainability. *Performance Measurement and Metrics*, 2015, Vol. 16, No. 2, p. 159–176, <https://doi.org/10.1108/PMM-04-2015-0008>.

¹⁷ Plg. Rutkauskienė, U. Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 46, p. 88–89, <https://doi.org/10.15388/Im.2008.0.3355>.

¹⁸ Žr. visų pirma: Michnik, K. Public Libraries Digital Services and Sustainability Issues. *The Bottom Line: Managing Library Finances*, 2015, Vol. 28, No. 1/2, p. 34–43, <https://doi.org/10.1108/BL-12-2014-0034>; Paul, M. *Social Impact of Polish Public Libraries: Quantitative Research Instrument and Preliminary Findings*, p. 168–178; Fedorowicz-Kruszewska, M. Environmental Education in Libraries – Theoretical Foundations and Practical Implementation. *Library Management*, 2020, Vol. 41, No. 4/5, p. 279–293, <https://doi.org/10.1108/LM-12-2019-0087>.

¹⁹ Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymu LNB nustatyta kaip „<...>8) <...> – pagrindinė visiems vartotojams prieinama mokslinė Lietuvos Respublikos biblioteka“. Žr. *Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas*. Lietuvos Respublikos Seimas, 2004 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. IX-2378. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238641> [žiūrėta 2022-10-05].

²⁰ Žr. Metinės veiklos ataskaitos. *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka*. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/apie-biblioteka/administracine-informacija/planavimo-dokumentai> [žiūrėta 2022-10-05].

taikiusių DV koncepciją, analizuotų bibliotekų veiklos duomenimis. Be to, straipsnyje apibendrinami aktualūs Vakarų pasaulio bibliotekų veiklos vertinimo kaitos tyrimai ir pateikiami LNB lokalūs ypatumai DV kontekste. Galiausiai atlikta vienos svarbiausių šalyje bibliotekų – LNB veiklos sąsajų su DV tikslais analizė parodo kitoms Lietuvos bibliotekoms galimybes planuoti ir vertinti savo veiklą DV kontekste.

1. Nuo bibliotekų veiklos procesų ir išteklių matavimo link tvarumo siekių įgyvendinimo

1.1. Procesų ir išteklių matavimas vidiniais institucijos valdymo tikslais

Bibliotekos džiaugiasi ne tik išlikusiomis senomis knygomis, bet ir ankstesnių amžių bibliotekininkų įrašais apie kolekcijų tvarkymą²¹. Kaip sako slovėnų tyrėja Melita Ambrožič, bibliotekos nuo seno rinko duomenis apie dokumentų fondus ir veiklą, tačiau ne visada bibliotekininkams buvo svarbu geriau išmanyti duomenų rinkimo, jų analizės ir naudojimo ar pristatymo metodus²². Poreikis analizuoti turimus duomenis ne tik kolekcijų papildymo ir procesų registravimo bei valdymo aspektu atsirado daug vėliau, kai bibliotekos tapo ne vieno asmens ar šeimos turtu. Asmenine ar kitokia iniciatyva atvertos bendruomenėms bibliotekos ilgą laiką vadovavosi nuostata „kuo didesnė leidinių išduotis bibliotekoje, kuo didesnis bibliotekos fondas, tuo geresnė biblioteka“²³.

Bibliotekoms tampant viešosiomis, iš mokesčių mokėtojų lėšų finansuojamomis institucijomis, be poreikio registruoti atskirų procesų kaitą, atsirado reikmė palyginti bibliotekų institucinę veiklą, taigi ir plačiai, sistemingai rinkti (unifikuotus) statistinius duomenis. Didžiausią įtaką duomenims unifikuoti turėjo tarptautinė bibliotekinių-bibliografinių organizacijų veikla²⁴. Pažymėtina, kad iki XX a. šeštojo dešimtmečio nebuvo globaliai apibrėžtų bibliotekų veiklos statistikos rodiklių. Tik septintajame dešimtmetyje UNESCO pradėjo rengti tarptautines bibliotekų statistikos rekomendacijas. 1970 m. Paryžiuje vykusioje UNESCO generalinėje konferencijoje priimtos „Tarptautinio bibliotekų statistikos standartizavimo rekomendacijos“²⁵. Nuo jų prasidėjo tarptautinis bibliotekų statistikos standartizavimas, įgalinantis palyginti bibliotekų veiklą. Vis dėlto, kaip pažymi M. Ambrožič, dar ir XXI a. pradžioje ne tik „trečiojo pasaulio šalys“ neturėjo išvystytų nacionalinių bibliotekų statistikos sistemų²⁶. Statistikos plačiąja prasme svarbą pabrėžia ir DV strategija, nes 17 tikslo 18 uždavinys apima ir nacionalinius statistikos teisės aktus²⁷. Kaupiami visų šalies bibliotekų veiklos statistiniai duomenys gali būti palyginami, analizuojami pagal bendrus parametrus, pasitelkiami bendram bibliotekų sektoriui vertinti ir atstovauti.

Bibliotekų statistikos duomenys nurodo kiekybinį bibliotekos veiklos aprašymą²⁸. Ilgą laiką tokių duomenų bibliotekų veiklai pristatyti užteko, kadangi, kaip rodo daugiau nei prieš 15 metų atliktas

²¹ Plačiau žr. Pacevičius, A. Bibliotekų raida pasaulyje. In: *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas* / Z. Atkočiūnienė, A. Glosienė, E. Janiūnienė, O. Janonis, R. Januševičienė, I. Krivienė, K. Lymantaitė, E. Macevičiūtė, D. Marčinskaitė, Z. Manžuch, V. Mozūraitė, A. Pacevičius, Ž. Petrauskienė, R. Petuchovaitė, M. Prokopčik, J. Pupelienė, J. Rudžionienė, U. Rutkauskienė, J. Zinkevičienė; ats. redaktorė ir sudarytoja A. Glosienė. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2009, p. 211–236.

²² Ambrožič, M. A Few Countries Measure Impact and Outcomes – Most would Like to Measure at Least Something. *Performance Measurement and Metrics*, 2003, Vol. 4, No. 2, p. 64, <https://doi.org/10.1108/14678040310486909>.

²³ Dvorak, J.; Rudžionienė, J. Bibliotekų kaip viešojo sektoriaus institucijų veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 63, p. 48, <https://doi.org/10.15388/Im.2013.0.1592>.

²⁴ Žr. Rudžionienė, J. Standartai ir bibliotekų statistika. In: *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas* / Z. Atkočiūnienė, A. Glosienė, E. Janiūnienė, O. Janonis, R. Januševičienė, I. Krivienė, K. Lymantaitė, E. Macevičiūtė, D. Marčinskaitė, Z. Manžuch, V. Mozūraitė, A. Pacevičius, Ž. Petrauskienė, R. Petuchovaitė, M. Prokopčik, J. Pupelienė, J. Rudžionienė, U. Rutkauskienė, J. Zinkevičienė; ats. redaktorė ir sudarytoja A. Glosienė. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2009, p. 600.

²⁵ Žr. *ibidem*.

²⁶ Ambrožič, M. A Few Countries Measure Impact and Outcomes – Most would Like to Measure at Least Something, p. 64.

²⁷ Darnus vystymasis: 17 tikslas. Stiprinti įgyvendinimo priemonės ir atgauti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas17> [žiūrėta 2022-10-05].

²⁸ Žr. Ambrožič, M. A Few Countries Measure Impact and Outcomes – Most would Like to Measure at Least Something, p. 68.

Lietuvos, Slovėnijos ir Jungtinės Karalystės bibliotekų paslaugų vertinimo lyginamasis tyrimas, bibliotekos „tradiciškai jautė menką poreikį vertinti savo paslaugų kokybę, nes jų aplinka yra gana nereikli“²⁹. O štai M. Ambrožič tyrime konstatuota, kad XXI a. bibliotekos turi įvertinti ne tik tai, kaip daug jos nuveikia, bet ir kaip gerai prisitaiko prie pokyčių, kokią pridėtinę vertę bendruomenei sukuria³⁰. Bibliotekininkai suvokia būtinybę įvertinti savo paslaugas, tačiau kyla sunkumų tai įgyvendinti. Priežastys – finansinių išteklių, atitinkamos profesinės kompetencijos ir žinių stoka³¹. Panašią problemą identifikuoja pokyčių ir kokybės valdymo ekspertai Carlas Gustavas Johannsenas ir Nielsas Ole Porsas: jų teigimu, vertindami bibliotekos veiklos kokybę, ieškome atsakymų į klausimus, ar gerai atliekame savo darbą, ar tikrai darome tai, ką reikėtų daryti. Dažniausiai atsakymams pasitelkiami statistikos pagrindai gaunami rodikliai gana tiksliai atspindi realybę³². Tačiau šie ekspertai pabrėžia svarbą išmanyti šią sritį: „būtina išmanyti statistikos problemas, kad galėtume atlikti pagrįstas analizes ir jų pagrindai priimti sprendimus“³³.

Nuo XX a. pabaigos didelę reikšmę bibliotekų veiklos analizei turi tarptautiniuose standartuose įtvirtinti kokybės etalonai bibliotekų veiklos rodikliams apskaičiuoti (pavyzdžiui, sutelktų gyventojų procentas, vartotojo aptarnavimo kaina, turimų pavadinimų prieinamumas ir t. t.)³⁴. Apibrėžtiems sudėtiniais rodikliams taikyti Lietuvos viešosiose bibliotekose skirtas LNB specialistų kuruotas plačios apimties tyrimas, kuris pritaiko sudėtinius rodiklius pagal BIX (*Bibliotheksindex*) tyrimo metodiką viešųjų bibliotekų veiklai palyginti³⁵. LNB kasmet renka visų šalies bibliotekų statistinius duomenis pagal unifikotą formą ir pateikia apibendrintą informaciją. Ji yra išsamios bibliotekų veiklos analizės ir vertinimo pagrindas.

1.2. Bibliotekų veiklos vertinimo analizė: ekonominės vertės ir socialinio poveikio perspektyvos

XXI a. pasaulyje ir Lietuvoje atsiranda iš globalių verslo projektų perimta veiklos rezultatų vertinimo tendencija, skaičiuojama ekonominė vertė arba teikiamų paslaugų socialinis poveikis. Tai vadinamasis poveikio (angl. *impact*) matavimas, atskira *veiklos matavimo ir jos vertinimo* strategija. Atliekant poveikio analizę siekiama nuodugniai atskleisti tam tikros veiklos ar paslaugos teigiamą ir neigiamą poveikį. XXI a. antrajame dešimtmetyje sukurtas atskiras bibliotekų veiklos poveikio standartas apie šio proceso rodiklius, metodus ir procedūras. Poveikio analizė yra ilgalaikis, sudėtingas, bibliotekininkams neįprastas procesas. Kol kas bibliotekos jį taiko atskirais atvejais, dažniausiai kartu su mokslininkais įsitraukdamos į globalius projektus³⁶.

Lietuvos bibliotekų veiklos vertinimu akademiniam lauke susidomėta XXI a. pirmajame dešimtmetyje. Vienos iš pirmųjų viešųjų bibliotekų poveikio vertinimą tyrusios Ugnės Rutkauskienės požiūriu, bibliotekos turi parodyti, kokią naudą duoda jų teikiamos paslaugos, jos „turėtų vertinti ne tik savo veiklą, bet ir jos pasekmes, susijusias su bibliotekų verte, poveikiu lankytojams bei visuomenei“³⁷, o „vertinant

²⁹ Bawden, D.; Petuchovaite, R.; Vilar, P. *Are We Effective? How Would We Know? Approaches to the Evaluation of Library Services in Lithuania, Slovenia and the United Kingdom*, p. 457.

³⁰ Ambrožič, M. *A Few Countries Measure Impact and Outcomes – Most would Like to Measure at Least Something*, p. 69.

³¹ Žr. visų pirma: Bawden, D.; Petuchovaite, R.; Vilar, P. *Are We Effective? How Would We Know? Approaches to the Evaluation of Library Services in Lithuania, Slovenia and the United Kingdom*, p. 458.

³² Johannsen, C. G.; Pors, N. O. *Pokyčių ir kokybės valdymas bibliotekose / iš danų k. vertė B. Spraunienė*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005, p. 105.

³³ *Ibidem*, p. 100.

³⁴ Plačiau žr. Jaskonienė, D. Standartas Informacija ir dokumentavimas. Bibliotekos veiklos rodikliai. *Šiandien aktualu*, 2009, Nr. 2 (41), p. 15–56; Jaskonienė, D. Atnaujintas standartas ISO 11620:2014 „Informacija ir dokumentavimas. Bibliotekų poveikio vertinimo metodai ir procedūros“. *Šiandien aktualu*, 2016, Nr. 2 (55), p. 56–95.

³⁵ Žr. Jaskonienė, D. *Savivaldybių pagrindinių viešųjų bibliotekų veiklos tyrimas taikant BIX (Bibliotheksindex) metodiką*, p. 181–268.

³⁶ Žr. Dvorak, J.; Rudžionienė, J. *Bibliotekų kaip viešojo sektoriaus institucijų veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu*, p. 44.

³⁷ Rutkauskienė, U. *Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas*, p. 84.

poveikį svarbu nustatyti ne tik tai, kaip dėl tam tikrų veiksmų pasikeitė tikslinės grupės elgesys ar veiksmai, tačiau ir koks rezultatas būtų, jei įtaka nebūtų daroma³⁸.

Vertinant bibliotekų poveikį, remiamasi statistika, duomenys tikslingai analizuojami, pasitelkiami ilgalaikiai kokybiniai tyrimai. Bibliotekų poveikio vertinimo rodikliams, metodams ir procedūroms sukurtas atskiras standartas ISO 16439:2014³⁹, poveikio analizei skirtų mokslinių tyrimų jau nemažai atlikta užsienyje⁴⁰ ir Lietuvoje⁴¹.

Moksliniuose straipsniuose apie bibliotekų veiklą galime išskirti dvi tyrimų kryptis (perspektyvas): 1) socialinio poveikio analizė; 2) ekonominės vertės (vertingumo ir naudingumo) analizė.

Mąstant apie poveikį svarbu numatyti būdus, kaip bibliotekos paslaugos padidintų ekonominę vertę arba socialinį poveikį bendruomenei. Šios srities tyrimai rodo, kad reikia susitelkti į klientus ir iš esmės mažiau dėmesio skirti bibliotekos veiklai matuoti, komplektavimo, katalogavimo ir kitiems veiklos rodikliams. Vertindamos savo veiklą, bibliotekos ieško galimybių sukurti pridėtinę vertę bendruomenei, tam pasitelkia joms įprastas veiklos priemones: turinį (vengdamos orientuotis į saugojimą), kontekstą (organizuodamos vartotojui galinčią pagalbą informaciją), bendradarbiavimą kuriant (taikydamos sutelktinių išteklių panaudojimo (angl. *crowdsourcing*) principus) ir ryšių kūrimą⁴². Tokie veiklos pristatymo metodai bibliotekininkams vis dar neįprasti.

Bibliotekų ekonominio vertingumo paieškai naudingas Ilonos Kiaušienės ir Astos Mikalauskienės tyrimas, jis iliustruoja kultūros (taip pat ir bibliotekų) sukuriamos vertės svarbą šalies ekonomikai, įskaitant ir procentinį pridėtinės vertės kūrimo indėlį. Tyrėjų teigimu:

Kultūra padeda kurti gyvybingus miestus ir bendruomenes, kuriuose žmonės gali gyventi, dirbti ir atlikti svarbų vaidmenį prisidedant prie socialinės ir ekonominės gerovės. <...> ES šalyse narėse kultūros sektoriuje sukurta bendroji pridėtinė vertė 2011–2015 m. vidutiniškai augo 2,4 % per metus⁴³.

Įprastai bibliotekų ekonominės vertės tyrimuose taikomos: 1) *sąnaudų naudos analizės* (angl. *cost-benefit analysis*) arba *investicijų grąžos* (angl. *return on investment, ROI*)⁴⁴ bei 2) *vertės įkainojimo* (angl. *contingent valuation*)⁴⁵ metodikos.

³⁸ *Ibidem*, p. 86.

³⁹ Žr. Jaskonienė, D. *Atnaujintas standartas ISO 11620:2014 „Informacija ir dokumentavimas. Bibliotekų poveikio vertinimo metodai ir procedūros“*, p. 56–95.

⁴⁰ Žr. visų pirma: Al, U.; Blanco, P. A.; Chirano, M.; Silva, L. M. C.; Devetakova, L. N.; Dewata, Y.; Dryžaitė, I.; Farquharson, F.; Kochanowicz, M.; Liubya, T.; Naranjo, A. L.; Phan, Q. T.; Ralebipi-Simela, R.; Soydal, I.; Streatfield, D.; Taolo, R.; Thanh Trán, T. T.; Tkachuk, Y. *Global Libraries Impact Planning and Assessment Progress. Performance Measurement and Metrics*, 2015, Vol. 16, No. 2, p. 109–131, <https://doi.org/10.1108/PMM-05-2015-0015>; Urquhart, Ch.; Tbaishat, D. *Reflections on the Value and Impact of Library and Information Services: Part 3: Towards an Assessment Culture. Performance Measurement and Metrics*, 2016, Vol. 17, No. 1, p. 29–44, <https://doi.org/10.1108/PMM-01-2016-0004>; Linhartová, V.; Stejskal, J. *Public Libraries' Services and their Economic Evaluation. Scientific Papers of the University of Pardubice: Series D, Faculty of Economics & Administration*, 2017, Vol. 25, No. 41, p. 1–12, prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/10195/69596> [žiūrėta 2022-10-06].

⁴¹ Žr. visų pirma: Rutkauskienė, U. *Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas*, p. 84–101; Rutkauskienė, U. *Viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams* [daktaro disertacija: humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija (06 H)]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, prieiga per internetą: <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1963841/datastreams/MAIN/content> [žiūrėta 2022-10-06]; Dvorak, J.; Rudžionienė, J. *Bibliotekų kaip viešojo sektoriaus institucijų veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu*, p. 43–63; Pečeliūnaitė, A. *Pasitenkinimo bibliotekų paslaugomis gyvenimo kokybės kontekste indeksas: Lietuvos AVB atvejis. Informacijos mokslai*, 2017, t. 78, p. 36–52, <https://doi.org/10.15388/Im.2017.78.10833>; Stasėnaitė, V.; Orlakaitė, G. *Viešųjų bibliotekų inovatyvių paslaugų taikant projektinę veiklą vertinimas. Informacijos mokslai*, 2018, t. 81, p. 27–46, <https://doi.org/10.15388/Im.2018.0.11939>.

⁴² Žr. Urquhart, Ch.; Tbaishat, D. *Reflections on the Value and Impact of Library and Information Services: Part 3: Towards an Assessment Culture*, p. 33.

⁴³ Kiaušienė, I.; Mikalauskienė, A. *Kultūros kuriama vertė darnaus vystymosi kontekste: Baltijos šalių atvejis*, p. 64.

⁴⁴ Plačiau žr. Linhartová, V.; Stejskal, J. *Public Libraries' Services and their Economic Evaluation*, p. 1–12; De Leon, S. V. *The Social Return on Investment Methodology as a Tool for Valuation and Impact Assessment for Libraries: A Case Study. Journal of the Australian Library and Information Association*, 2021, Vol. 70, No. 2, p. 177–178, <https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1895465>.

⁴⁵ Plačiau žr. Bawden, D.; Petuchovaite, R.; Vilar, P. *Are We Effective? How Would We Know? Approaches to the Evaluation of Library Services in Lithuania, Slovenia and the United Kingdom*, p. 460–461.

Nemažai tyrimų skirta bibliotekų socialiniam poveikiui bendruomenėms pagrįsti. Tam tyrėjai pasiūlo ne tik statistinių duomenų analizę ar rodiklius⁴⁶. Viename iš tyrimų panaudota ir filosofinė kultūros dimensijų teorija, pagrindžianti naujų bibliotekos paslaugų, įkuriant performatyvias, kūrybiškas veiklas skatinančias erdves, poveikį visuomenei⁴⁷.

Britų tyrėjas Bobas Usherwoodas iškėlė bibliotekų socialinio audito idėją, apimančią bibliotekų socialinio ir ekonominio poveikio, taip pat jų veiklos pasekmių ir socialinės misijos ryšių analizę. Jo siūlomas modelis paremtas vartotojų ir kitų suinteresuotų grupių suvokimu apie gaunamą naudą. Tyrėjas pasiūlė naujų bibliotekų vertingumo kriterijų, taip pat atkreipė dėmesį į būtinybę atsižvelgti į dalininkų (angl. *stakeholders*) interesus⁴⁸. Pastebima, kad bibliotekos, taikančios vertingumo kriterijus savo veiklai pristatyti, geriau vertinamos, finansuojamos ir ateityje. Tai pagrindžia DV tikslų schemos naudojimą bibliotekos (šio tyrimo atveju – LNB) veiklos analizei metinių ataskaitų pagrindu, kuriai skirta šio straipsnio antra dalis, tačiau pirmiau kitame straipsnio skyriuje aptariama bibliotekų veikla DV kontekste.

1.3. Bibliotekų veiklos orientavimas į tvarumo siekius

1992 m. pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire buvo suformuluotos pagrindinės DV (tvarumo, darnumo, tausumo) nuostatos. DV įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija, kurios koncepcijos pagrindą sudaro trys komponentai: ekonominis, socialinis vystymasis ir aplinkos apsauga. Ši ideologija suprantama kaip ekonominių, socialinių ir aplinkos apsaugos tikslų kompromisas, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų. Kaip minėta, 2015 m. JT patvirtintoje „Darbotvarkėje 2030“ nustatyta 17 universalių ir tarpusavyje susijusių DV tikslų (taip pat žr. 1 pav.). Vis dėlto, kaip taikliai pastebi tyrinėtojai:

*Tarp septyniolikos darnaus vystymosi tikslų tiesiogiai kultūrą galima pastebėti tik fragmentiškai, tačiau tai nemenkina jos svarbos darnaus vystymosi kontekste, o tik patvirtina prielaidą, kad kultūros poveikis darnaus vystymosi procese gali būti lygiavertis kitoms dimensijoms (ekonominei, socialinei ir aplinkosauginei)*⁴⁹.

Nacionalinėje Lietuvos DV strategijoje tarp prioritetinių krypčių yra daug bibliotekos veiklai aktualių sričių, pavyzdžiui, visuomenės sveikata, socialinė įtrauktis, visuomenės švietimas aplinkosaugos srityje, socialinis vystymasis ir kt.⁵⁰

Kaip minėta, DV tikslai (strategijos) sujungia ekonominių, socialinių vystymąsi ir aplinkos apsaugos intencijas, todėl pradiniai bibliotekininkystės mokslininkų tyrimai siejami su bibliotekos atliepimu aplinkosauginėms problemoms, socialine įtrauktimi. Konstatuotina, kad mokslininkai per mažai dėmesio

⁴⁶ Plačiau žr. Paul, M. *Social Impact of Polish Public Libraries: Quantitative Research Instrument and Preliminary Findings*, p. 168–169; Pabērza, K. *Towards an Assessment of Public Library Value Statistics on the Policy Makers' Agenda*, p. 83; Al, U.; Blanco, P. A.; Chirarov, M.; Silva, L. M. C.; Devetakova, L. N.; Dewata, Y.; Dryžaite, I.; Farquharson, F.; Kochanowicz, M.; Liubyva, T.; Naranjo, A. L.; Phan, Q. T.; Ralebipi-Simela, R.; Soydal, I.; Streatfield, D.; Taolo, R.; Thanh Tràn, T. T.; Tkachuk, Y. *Global Libraries Impact Planning and Assessment Progress*, p. 116–117; *Vartotojų nuomonė apie informacinių ir komunikacinių technologijų naudą Lietuvos viešosiose bibliotekose: 2013 m. tyrimo ataskaita* / parengė S. Quick, G. Prior, B. Toombs, L. Taylor, R. Currenti. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2013, p. 23–24, taip pat prieiga per internetą: www.lnb.lt/media/public/konferencijos/ES_tyrimo_ataskaita_LT.pdf [žiūrėta 2022-10-05].

⁴⁷ Žr. Jochumsen, H.; Skot-Hansen, D.; Rasmussen, C. H. *Towards Culture 3.0 – Performative Space in the Public Library*. *International Journal of Cultural Policy*, 2017, Vol. 23, No. 4, p. 512–524, <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1043291>.

⁴⁸ Remiamės: Rutkauskienė, U. *Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas*, p. 88–89.

⁴⁹ Kiaušienė, I.; Mikalauškienė, A. *Kultūros kuriama vertė darnaus vystymosi kontekste: Baltijos šalių atvejis*, p. 56.

⁵⁰ *Nacionalinė darnaus vystymosi strategija*. Lietuvos Respublikos vyriausybė, 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/asr> [žiūrėta 2022-10-06].

(kol kas) skiria bibliotekų teikiamų paslaugų tvarumui⁵¹. Šios problematikos tyrimo išeities taškas galėtų būti bibliotekų veiklos vertinimo analitikų Davido Streatfieldo ir Sharon Markless teiginys, kad realus bibliotekų poveikio planavimas ir jo vertinimas bibliotekų vadovybei leidžia pagrįsti strategams bei politikos formuotojams faktus ir pateikti įrodymus realiai atstovaujant bibliotekoms, o tai galiausiai užtikrina finansinį stabilumą ir teikiamų paslaugų tvarumą⁵². Tai, kad socialinio poveikio vertinimas užtikrinant bibliotekų paslaugų tvarumą yra svarbus, rodo ir kiti tarptautiniai tyrimai⁵³.

Pažymėtina, kad DV gali būti apibrėžtas ir kaip geresnė nūdienos ir ateities kartų gyvenimo kokybė⁵⁴. Angelė Pečeliūnaitė tyrimu įrodė Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų paslaugų, ypač įvairaus pobūdžio mokymų, poveikį gyvenimo kokybei. Viena iš pagrindinių jos tyrimo išvadų:

<...> bibliotekoje organizuotų mokymų poveikis gyvenimo kokybei itin reikšmingas, nes didėja vartotojų socialinė įtrauktis, mažėja informacinė atskirtis, stiprėja pasitikėjimas savimi⁵⁵.

Tvarumo situaciją bibliotekose analizavęs Edwardas Spodickas teigia, kad kalbant apie bibliotekas ir tvarų vystymąsi dažniausiai turima omenyje vadinamoji žalioji biblioteka. Bibliotekoms, kurios dirba tausodamos aplinką, būdinga tvari vietovės plėtra per veiklą ir paslaugas, o jų pastatai projektuojami taip, kad neigiamas poveikis aplinkai būtų kuo mažesnis⁵⁶. Vis dėlto analitikai pastebi, kad to nepakanka, yra ir kitų darnaus vystymosi temų sąsajų su bibliotekų veikla. Pavyzdžiui, Švedijos tyrėja Katarina Michnik pasigenda tyrimų apie tvarumą bibliotekose informacijos ateities kartoms išsaugojimo aspektu. Temos atitiktį galima iliustruoti K. Michnik tyrimu, kuriuo siekiama išsiaiškinti, ar vis labiau diegiamos elektroninės paslaugos daro teigiamą įtaką bibliotekų tvarumui. Pokalbiu su vietos politikais grįstas kokybinis tyrimas parodė, kad viešųjų bibliotekų skaitmeninės paslaugos gali tiek sustiprinti, tiek susilpninti viešųjų bibliotekų tvarumą, pavyzdžiui, didinant nuotolinę prieigą auga išlaidos, o tai vėliau gali kelti grėsmę viešųjų bibliotekų tvarumui⁵⁷.

JAV tyrėjas J. J. Pionke atliko tyrimą apie bibliotekų paslaugų tvarumą pagal socialinės įtraukties kriterijus arba pokyčius atsiveriant neįgaliųjų prieigai (plg. 10 DV tikslą⁵⁸). Šis tyrimas reprezentatyviai parodo, kaip, taikant dviejų pakopų požiūrį – negalios teoriją ir tvarumą, galima sukurti naudingą sistemą sprendžiant tvaraus prieinamumo problemas⁵⁹. Lenkijos tyrėjos Małgorzatos Fedorowicz-Kruszewskos teigimu, bibliotekos tampa „žaliaisiais pedagogais“ („žaliaisiais mokytojais“), o aplinkosauginis švietimas yra svarbus iššūkis šiuolaikinėms bibliotekoms orientuojantis į lyderystę aplinkosaugos tvarumo srityje. M. Fedorowicz-Kruszewska parengė aplinkosauginio švietimo bibliotekose gaires, nustatė kokybės vertinimo metodus ir poveikio vertinimo rodiklius, kurie remiasi bibliotekos veiklos duomenų rinkimu

⁵¹ Šio straipsnio autoriai nekelia tikslo suformuoti bibliotekų paslaugų tvarumo ar viešųjų bibliotekų tvarumo sampratas – tai būtų kito tyrimo tikslas. Šių sampratų eksplikavimo išeities taškas būtų neseniai publikuoti tyrimai: Kulikauskienė, K.; Šaparnienė, D. Viešųjų bibliotekų funkcijos COVID-19 pandemijos kontekste: Šiaulių regiono bibliotekų atvejis. *Information & Media*, 2022, t. 94, p. 8–38, <https://doi.org/10.15388/Im.2022.93.62>; Januševičienė, R. Lietuvos viešųjų bibliotekų veikla COVID-19 pandemijos ir migrantų krizės akivaizdoje: siekis užtikrinti žmogaus teises. *Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow*, 2021, t. 1, Nr. 19, p. 85–103, <https://doi.org/10.51740/RT.1.19.4>.

⁵² Streatfield, D.; Markless, S. What is Impact Assessment and Why is it Important? *Performance Measurement and Metrics*, 2009, Vol. 10, No. 2, p. 140, <https://doi.org/10.1108/14678040911005473>.

⁵³ Žr., pavyzdžiui: Cottrill, J.; García, H.; Chirarov, M.; Tkachuk, Y.; Liubyva, T.; Crocker, R.; Vanderwerff, M.; Cistoviene, G.; Krauls-Ward, I.; Stratilatovas, E.; Mount, D.; Kurutyte, A. *From Impact to Advocacy: Working Together toward Public Library Sustainability*, p. 159–176.

⁵⁴ Žr. Čiegis, R.; Zeleniūtė, R. *Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu*, p. 39.

⁵⁵ Pečeliūnaitė, A. *Pasitenkinimo bibliotekų paslaugomis gyvenimo kokybės kontekste indeksas: Lietuvos AVB atvejis*, p. 36.

⁵⁶ Plačiau žr. Spodick, E. Sustainability – It's Everyone's Job. *Library Management*, 2016, Vol. 37, No. 6/7, p. 286–297, <https://doi.org/10.1108/LM-04-2016-0024>.

⁵⁷ Plačiau žr. Michnik, K. *Public Libraries Digital Services and Sustainability Issues*, p. 34–36.

⁵⁸ Darnaus vystymasis: 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas10> [žiūrėta 2022-10-05].

⁵⁹ Plačiau žr. Pionke, J. J. Sustainable Library Services for All. *Library Management*, 2016, Vol. 37, No. 6/7, p. 317–325, <https://doi.org/10.1108/LM-04-2016-0030>.

ir analize (statistika)⁶⁰. Tuo ji tarsi atliepia bibliotekų praktikų 2021 m. Rygos konferencijoje išreikštą pageidavimą sulaukti konkrečios pagalbos, bibliotekoms planuojant ir parodant DV tikslų atitiktį savo veikloje⁶¹.

Apibendrinant galima teigti, kad XXI a. raidos tendencijos įpareigoja bibliotekas naudoti unifikuotus bibliotekų veiklos matavimo ir vertinimo būdus. Konkurencinė kova su kitomis kultūros, socialinėmis institucijomis suponuoja bibliotekų valdytojus ieškoti, kaip pagrįsti teikiamų paslaugų vertingumą. O pristatant bibliotekos veiklą naudinga remtis pridėtinę vertę visuomenei atskleidžiančiais rezultatais, jų atitiktimi JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotiems DV tikslams. Ši tendencija turėtų būti atspindėta bibliotekų veiklos metinėse ataskaitose. Tuo ir grindžiama antroje straipsnio dalyje LNB viešai skelbiamų metinių ataskaitų (2012–2021 m.) kokybinė (teminė) analizė, kuria siekiama išryškinti LNB veiklos sąsajas su JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluotais DV tikslais.

2. LNB veiklos metinių ataskaitų (2012–2021 m.) kokybinis tyrimas

2.1. Tyrimo empirinė medžiaga ir metodologija

2018 m. IFLA biuro narių bendradarbiavimo pareigūnė Kristine Paberza-Ramiresa teigė:

Jei pažvelgsime į Jungtinių Tautų 17 darnaus vystymosi tikslų, pamatysime, kad tai yra puiki sistema, pagal kurią galima pasakoti istorijas apie bibliotekas ir jų vaidmenį, vertę ir poveikį bendruomenėms bei žmonėms⁶².

Taigi šioje straipsnio dalyje teminės analizės pagrindu pasirinkti visi JT „Darbotvarkėje 2030“ suformuluoti 17 DV tikslai (žr. 1 pav.) ir analizuojamos jų semantinės sąsajos su viešai skelbiamose 2012–2021 m. laikotarpio LNB veiklos metinėse ataskaitose pateiktais rodikliais.

1 paveikslas. „Darnaus vystymosi darbotvarkės – 2030“ tikslai. Šaltinis: Klimavičiūtė, I.; Vaičiulėnaitė, J. Darnaus vystymosi tikslai ir įgyvendinimo rodikliai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 2019, Nr. 15, p. 116.

⁶⁰ Fedorowicz-Kruszewska, M. *Environmental Education in Libraries – Theoretical Foundations and Practical Implementation*, p. 280.

⁶¹ Plg., žr. Grybauskaitė, V. *Bibliotekos, muziejai ir JT „Darbotvarkė 2030“*, p. 3.

⁶² Cituota iš: Jaskonienė, D. Bendras siekis – patikima bibliotekų statistika. *Tarp knygų*, 2018, Nr. 7–8, p. 11.

LNB metinių ataskaitų teksto analizė atlikta dedukciniu būdu: teksto dalį (sakinį, pastraipą ar jos dalį) semantiniu principu siejant su DV tikslais, uždaviniais ir nustatytais rodikliais, formuojama vientisa matrica⁶³. DV tikslų atspindėjimas 2012–2021 m. laikotarpio LNB veiklos metinėse ataskaitose detalizuojamas. DV tikslų teminė semantika paremta Lietuvos statistikos departamento svetainėje skelbiama informacija⁶⁴. Kokybinio metodu analizuojamų tekstų masę sudaro viešai LNB svetainėje skelbiamos bibliotekos ataskaitos⁶⁵, 10 PDF formato dokumentų bendra apimtis – 154 A4 formato lapai teksto.

Tiriamąjį laikotarpį LNB veiklos metinės ataskaitos skiriasi detalumu (dokumento apimtimi). Trumpiausia veiklos ataskaita (2017 m.) yra 8 puslapių, ilgiausia – 22 puslapių (2012 m.). Iki 2014 m. bibliotekos veiklos ataskaitose vyrauja lentelės ir duomenys, nuo 2015 m. daugėja duomenų analizės, skiriama dėmesio rezultatams komentuoti, akcentuojama nauda vartotojams, duomenų atitiktis kokybės siekiams. Nuo 2016 m. veiklos ataskaitoje minima LNB siekiamų tikslų ir pasiektų rezultatų atitiktis nacionalinei kultūros strategijai. O nuo 2019 m. veiklos ataskaitose pristatoma LNB projektinės veiklos finansinė išraiška (tai sietina su ekonominiu vertės matavimu).

2.2. Teminės LNB veiklos sąsajų su DV tikslais matrica

2021 m. rugsėjo 23–24 d. vykusioje konferencijoje „Darnaus vystymosi tikslų lokalizavimas Baltijos šalių muziejuose ir bibliotekose“ kalbėjusi IFLA prezidentė Barbara Lison teigė, kad bibliotekų veiklą labiausiai atliepia 4 DV tikslas *Kokybiškas išsilavinimas*, 5 DV tikslas *Lyčių lygybė*, 11 DV tikslas *Darnūs miestai ir bendruomenės*, 16 DV tikslas *Taika, teisingumas ir stiprios institucijos*⁶⁶. Šio tyrimo pirmo etapo rezultatai parodė, kad LNB metinėse ataskaitose nėra semantinių ryšių su lyčių lygybės tema (5 DV tikslas), tačiau rastos teminės jungtys su dviem IFLA prezidentės neminėtais DV tikslais – 3 DV tikslu *Gera sveikata ir gerovė* ir 17 DV tikslu *Partnerystė įgyvendinant tikslus*. Teminė sąsaja su sveikatos sritimi LNB veikloje aiškintina globaliai išgyvenama COVID-19 pandemija. 17 DV tikslas *Partnerystė įgyvendinant tikslus* aptinkamas visų nagrinėjamų metų (2012–2021 m.) LNB veiklos metinėse ataskaitose, o lyčių lygybės temai dėmesio atskirai neskiriama.

Vis dėlto nuodugni teminė analizė parodė, kad LNB veiklos pristatymas tiriamuoju laikotarpiu siejamas ne tik su minėtais 3 ir 17 DV tikslais, bet ir su 4 DV tikslu *Kokybiškas išsilavinimas*, 10 DV tikslu *Nelygybės sumažinimas*, 11 DV tikslu *Darnūs miestai ir bendruomenės*, 16 DV tikslu *Taika, teisingumas ir stiprios institucijos*. Paaikškėjo, kad prasminės LNB veiklos sąsajos su 8 DV tikslu *Deramas darbas ir ekonominis augimas*⁶⁷ akivaizdžios, tačiau nuodugnesnis šio tikslo rodiklių atskleidimas DV tiksluose jo siekių matavimą numato tik pramonės, gamybos sektoriuose, nors vienas iš šio tikslo uždavinių siejamas su kompiuterinių vietų darbuotojams įrengimu turizmo sektoriuje, ypač – siekiant plėtoti vietos kultūrą reprezentuojančius gamybos produktus. Kadangi kultūros sektorius 8 DV tikslo *Deramas darbas ir ekonominis augimas* rodikliuose neminimas, šis tikslas į matricą neįtrauktas. Praplėtus 8 DV tikslo rodiklius neabejotinai būtų prisidėta prie didesnio LNB tvarumo, nes, kaip teigia tyrinėtojos I. Kiaušienė ir A. Mikalauskienė, kultūros ir kūrybos sektoriai (jiems LNB ir priskirtina) gali tapti įtraukaus, tvaraus ir sąžiningo užimtumo sritimis, nes užtikrinamos tinkamos darbo sąlygos, atitinkančios tarptautines žmogaus teises⁶⁸.

⁶³ Plg. Sabaliauskas, S. Tematinė analizė. In: Žydzūnaitė, V.; Sabaliauskas, S. *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vilnius: Vaga, 2017, p. 207–230.

⁶⁴ Darnaus vystymosi tikslai. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/> [žiūrėta 2022-10-05].

⁶⁵ Metinės veiklos ataskaitos. *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka*. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/apie-biblioteka/administracine-informacija/planavimo-dokumentai> [žiūrėta 2022-10-05].

⁶⁶ Žr. Grybauskaitė, V. *Bibliotekos, muziejai ir JT „Darbotvarkė 2030“*, p. 3.

⁶⁷ Darnaus vystymasis: 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas8> [žiūrėta 2022-10-05].

⁶⁸ Kiaušienė, I.; Mikalauskienė, A. *Kultūros kuriama vertė darnaus vystymosi kontekste: Baltijos šalių atvejis*, p. 61.

Neaptikta LNB veiklos teminių sąsajų su 1 DV tikslu *Skurdo mažinimas*, 2 DV tikslu *Bado mažinimas*, 5 DV tikslu *Lyčių lygybė*, 6 DV tikslu *Švarus vanduo ir higiena*, 7 DV tikslu *Prieinama ir švari energija*, 9 DV tikslu *Pramonė, inovacijos ir infrastruktūra*.

Apibendrinant galima teigti, kad tiriamojo laikotarpio LNB veiklos metinėse ataskaitose pateikiama informacija pagal tematiką labiausiai siejasi su 16 DV tikslu *Taika, teisingumas ir stiprios institucijos*, 17 DV tikslu *Partnerystė įgyvendinant tikslus*, 4 DV tikslu *Kokybiškas išsilavinimas*. O štai 10 DV tikslo *Nelygybės mažinimas*⁶⁹ esmė – užtikrinti viešąją prieigą prie informacijos – tiesiogiai atitinka LNB veiklos funkcijas (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. DV tikslų teminių sąsajų su LNB veiklos pristatymu metinėse ataskaitose (2012–2022 m.) matrica (sąsajų neturintys DV tikslai neminimi)

Metai / tikslai	3. Gera sveikata ir gerovė	4. Kokybiškas išsilavinimas	10. Nelygybės sumažinimas	11. Darnūs miestai ir bendruomenės	16. Taika, teisingumas ir stiprios institucijos	17. Partnerystė įgyvendinant tikslus
2012		+			+	+
2013		+			+	+
2014		+			+	+
2015		+			+	+
2016		+		+	+	+
2017		+	+		+	+
2018		+	+	+	+	+
2019		+			+	+
2020	+	+	+		+	+
2021	+	+			+	+

Sudaryta remiantis: Metinės veiklos ataskaitos. *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka*. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/apie-biblioteka/administracine-informacija/planavimo-dokumentai> [žiūrėta 2022-10-05].

Kitame straipsnio skyriuje detalizuojamos svarbiausios teminės LNB veiklos sąsajos su DV tikslais.

2.3. Svarbiausios teminės LNB veiklos sąsajos su DV tikslais

Teminės sąsajos su 16 DV tikslu *Taika, teisingumas ir stiprios institucijos*⁷⁰ LNB veiklos metinėse ataskaitose atspindi:

- *strateginių tikslų įgyvendinimas* (pavyzdžiui, „atverti Lietuvos ir pasaulio kūrybos paveldą ir žinias informacijos vartotojams, sudarant sąlygas visuomenės informacinių ir kultūrinių kompetencijų ugdymui, konkurencingumui ir kūrybiškumui, žinių visuomenės vystymuisi“⁷¹);

⁶⁹ Darnus vystymasis: 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.

⁷⁰ Darnus vystymasis: 16 tikslas. Skatinti taikias ir įtraukias visuomenės darniam vystymuisi, suteikti visiems galimybes reikalauti teisingumo ir kurti veiksmingas, atsakingas ir įtraukias institucijas visais lygiais. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas16> [žiūrėta 2022-10-05]. Taip pat: 16 DV tikslo 10 uždavinys: *Užtikrinti viešąją prieigą prie informacijos ir saugoti pagrindines laisves vadovaujantis nacionaliniais įstatymais ir tarptautinėmis sutartimis*.

⁷¹ *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2019 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2020, p. 8. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2019.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

- *esminių bibliotekinių procesų matavimas, lyginimas ir komentavimas* (pavyzdžiui, vykdant institucijai priskirtas funkcijas⁷² ir 2021 m. plėtojant komentuojamą veiklą, skirtą bibliotekos pasiekiamumui didinti⁷³, ir mokymų naudą gavėjų apimtį⁷⁴);
- *parlamentinės bibliotekos funkcijos vykdymas ir plėtimas* (pavyzdžiui, vykdoma parlamentinės bibliotekos funkcija „[t]enkinti Lietuvos Respublikos Seimo narių, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir kitų valstybės valdžios institucijų informacijos poreikius“⁷⁵; „LNB plėtoja bendradarbiavimą su valstybės, verslo ir mokslo organizacijomis, siekdama aprūpinti valstybės, mokslo ir verslo specialistus bei visuomenę sprendimų priėmimui reikalinga specializuota informacija ir didinti savo įsitraukimą į strategines valstybės informacijos išteklių valdymo veiklas, struktūras bei projektus“⁷⁶);
- *informacinio raštingumo mokymai* (pavyzdžiui, įgyvendinti informacinio raštingumo mokymai vartotojams⁷⁷); informacinio raštingumo įgūdžiai užtikrina asmens prieigos prie informacijos galimybes; ši tema gali būti siejama ir su 4 DV tikslu (žr. tekste toliau);
- *tarptautinės parodos apie žodžio laisvę ir jo suvaržymus organizavimas* (pavyzdžiui, „[p]risidedant prie Valstybės šimtmečio ir nepriklausomybės atkūrimo trisdešimtmečio minėjimo LNB kartu su Latvijos ir Estijos nacionalinėmis bibliotekomis inicijuota ir parengta kilnojamoji paroda „Bus uždrausta: Baltijos šalių knygos 1918–1940“, skirta 1918–1940 m. laikotarpio leidybai“⁷⁸; LNB surengta 12 teminių ekskursijų, parodą pamatė virš 3,5 tūkst. lankytojų. Parodą Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje atidarė trijų Baltijos šalių Ministrai pirmininkai“⁷⁹);
- *bibliotekos įsitraukimas į skaitmeninio sąjūdžio veiklas* („Nacionalinė biblioteka jungiasi į skaitmeninį sąjūdį ir yra pasirengusi šviesti, mokyti savo vartotojus, atverdama jiems saugios ir patikimos informacijos lobynus“⁸⁰);
- *prieigos prie informacijos per pandemiją užtikrinimas* („[n]et ir esant sudėtingoms sąlygoms, LNB vykdė savo funkcijas kultūros, švietimo, mokslo ir valstybės informacijos politikos kūrimo srityse: kaupė, tvarkė ir saugojo rašytinį Lietuvos kultūros paveldą, formavo šalies mokslui, švietimui, kultūrai ir ūkiui aktualių Lietuvos ir užsienio dokumentų fondą, teikė informacinio aprūpinimo ir intelektines paslaugas vartotojams <...> LNB sugebėjo operatyviai prisitaikyti prie pakitusių veiklos sąlygų ir perkelti dalį veiklų į virtualią erdvę“⁸¹).

Temines sąsajas su 17 DV tikslu *Partnerystė įgyvendinant tikslus*⁸² LNB veiklos metinėse ataskaitose atspindi:

- *dalyvavimas tarptautinių bibliotekinių organizacijų veiklose* (pavyzdžiui, IFLA, UNIMARC komiteto veikloje, Nacionalinių bibliotekų direktorių konferencijoje ir kt.⁸³; „Nacionalinė biblioteka

⁷² Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2021 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2022, p. 4. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2021.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁷³ *Ibidem*, p. 2, 5, 10.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 5.

⁷⁵ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2014 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2015, p. 5. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2014.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁷⁶ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2016 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2017, p. 6. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2016.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁷⁷ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2015 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2016, p. 3. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2015.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁷⁸ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2019, p. 6. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2018.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁷⁹ *Ibidem*, p. 7.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 2.

⁸¹ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2021, p. 3. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2020.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁸² Darnus vystymasis: 17 tikslas. Stiprinti įgyvendinimo priemonės ir atgaivinti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę.

⁸³ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2012 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2013, p. 13. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2012.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

dalyvavo JAV Kongreso bibliotekos vykdomos Tarptautinio kooperuoto katalogavimo programos (*Program for Cooperative Cataloging – PCC*) Dalykinių rubrikų sudarymo projekte SACO (*Subject Authority Cooperative Project*)⁸⁴;

- *standartizavimo ir statistikos veiklų įgyvendinimas* (pavyzdžiui, „[v]ykdyta Lietuvos bibliotekų statistikos sklaida profesinėje spaudoje ir leidiniuose, rengiamuose pagal Oficialiosios statistikos darbų programą“⁸⁵);
- *partnerystės tinklų bendroms veikloms kūrimas* (pavyzdžiui, „sutelkti rėmėjų ir partnerių tinklą siekiant sustiprinti bibliotekų vaidmenį 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos kultūros prioritetų įgyvendinime“⁸⁶; „bibliotekos edukacinių, kūrybinių, kultūrinių, pilietiškumo ugdymo veiklų partneriais buvo daugiau kaip 100 menininkų, menotyrininkų, kūrybinių bei visuomeninių organizacijų, atminties institucijų“⁸⁷);
- *bendrų projektų su verslu įgyvendinimas* (pavyzdžiui, įgyvendinant projektus „Bibliotekos pažangai“⁸⁸, „Bibliotekos pažangai 2“⁸⁹ ir kt., „bendradarbiavimas ir su verslo startuoliais, IT specialistais, duomenų analitikais“⁹⁰, „bendradarbiavimas su leidėjais, bibliotekos investavimas į novatoriškus ryšius su verslu“⁹¹);
- *partnerystė moksliniuose tyrimuose ir bibliografijos produktų rengimas* (pavyzdžiui, atliktas Lietuvos bibliotekų fondo valdymo efektyvumo tyrimas ir parengtas Lietuvos bibliotekų informacijos išteklių fondo valdymo koncepcijos projektas⁹²; sukurtas savivaldybių ir viešųjų bibliotekų ir mokyklų (išskyrus aukštąsias mokyklas) bibliotekų paslaugų integravimo modelis⁹³; statistikos rodikliams skirtas tyrimas „BIX (*Bibliotheksindex*) metodikos tinkamumas vertinant viešųjų bibliotekų veiklą“⁹⁴; partnerystė su akademinė bendruomene rengiant bibliografijas ir organizuojant mokymus specialistams⁹⁵);
- *bibliotekos specialistų pasitelkimas ekspertinei veiklai* (pavyzdžiui, „2020 m. Nacionalinės bibliotekos ekspertai dalyvavo skaitmeninio raštingumo, skaitmeninto paveldo darbo grupėse, atstovavo kultūros institucijoms dirbtinio intelekto ir duomenų analitikos teminėse darbo grupėse“⁹⁶);
- *partnerystės plėtra pandemijos laikotarpiu* (pavyzdžiui, išsiplėtusi bibliotekos partnerystė pandemijos akivaizdoje „Nacionalinė biblioteka buvo dažniau kviečiama į partnerius, nes turėjo tam tikslui pritaikytą techninę įrangą ir infrastruktūrą“⁹⁷, kartu su partneriais įgyvendintos iniciatyvos, per LNB turimą įrangą ir infrastruktūrą, perkeliančios kultūrinę veiklą į virtualią erdvę).

Teminės sąsajos su 4 DV tikslu *Kokybiškas išsilavinimas*⁹⁸ yra kiekvienų metų LNB veiklos ataskaitose. Dažniausiai tai rodo:

- *darbuotojų kvalifikacijos kėlimas* (pavyzdžiui, „Kvalifikacijos tobulinimo renginiuose iš viso dalyvavo 160 Nacionalinės bibliotekos darbuotojų, dar per 50 dalyvavo kituose mokymo renginiuose, tobulindami bendrąsias kompetencijas“⁹⁹);

⁸⁴ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2013 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2014, p. 7. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2013.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

⁸⁵ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2015 metų veiklos ataskaita, p. 15.

⁸⁶ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2016 metų veiklos ataskaita, p. 4.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 4.

⁸⁸ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2012 metų veiklos ataskaita, p. 5.

⁸⁹ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2013 metų veiklos ataskaita, p. 2.

⁹⁰ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita, p. 2.

⁹¹ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2021 metų veiklos ataskaita, p. 3.

⁹² Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita, p. 10.

⁹³ *Ibidem*, p. 10.

⁹⁴ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2013 metų veiklos ataskaita, p. 7–9.

⁹⁵ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2019 metų veiklos ataskaita, p. 12.

⁹⁶ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita, p. 12.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 3.

⁹⁸ Darnus vystymasis: 4 tikslas. Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Lietuvos statistika. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas4> [žiūrėta 2022-10-05].

⁹⁹ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2012 metų veiklos ataskaita, p. 13.

- *bibliotekoje vykdyti kvalifikacijos kėlimo projektai* (pavyzdžiui, „[v]ykdyti LIBIS programinės įrangos mokymai, apmokyti 236 Lietuvos bibliotekų darbuotojai“¹⁰⁰; „[b]ibliotekininkų, apmokytų naudotis informacinėmis technologijomis, skaičius 50“¹⁰¹);
- *bendradarbiavimas su partneriais švietimo srityje, kvalifikacijos kėlimo sistemos modelio kūrimas* (pavyzdžiui, „2016 metais su Vytauto Didžiojo, Vilniaus Gedimino technikos, Mykolo Romerio, Kauno technologijos universitetais, Apskričių viešųjų bibliotekų ir Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacijomis pradėtas vykdyti projektas „Lietuvos viešųjų bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo sistemos modelio sukūrimas“¹⁰²);
- *skaitytojams teikiami mokymai ir edukacijos* (pavyzdžiui, „biblioteka jungiasi į skaitmeninį sąjūdį ir yra pasirengusi šviesti, mokyti savo vartotojus, atverdama jiems saugios ir patikimos informacijos lobynus“¹⁰³; „2021 m. bibliotekos lankytojams buvo pasiūlytos net 40 (7 iš jų – naujos) edukacinių užsiėmimų temų. Įvairus ir patrauklus edukacinių veiklų segmentas pritraukė itin daug lankytojų“¹⁰⁴);
- *nuotolinių mokymų organizavimas per pandemiją* (pavyzdžiui, „[d]alį kvalifikacijos tobulinimo priemonių perkėlus į virtualią erdvę, buvo sudaryta galimybė mokymuose dalyvauti didesniai skaičiui bibliotekų specialistų“¹⁰⁵);
- *kultūrinės edukacijos sistemos kūrimas* (per pandemiją Nacionalinė biblioteka pradėjo įgyvendinti naujas kokybiško išsilavinimo siekius atitinkančias iniciatyvas – kurti Kultūrinės edukacijos sistemą¹⁰⁶);
- *lyderystė ugdant kultūros darbuotojus* (pavyzdžiui, bibliotekos lyderystė kultūros darbuotojų kompetencijų ugdymo srityje¹⁰⁷).

Trijose LNB metinėse ataskaitose iš dešimties analizuotų ryškios teminės sąsajos su 10 DV tikslu *Nelygybės sumažinimas*¹⁰⁸. Analizuotose bibliotekos veiklos ataskaitose tikslo teminės sąsajos pasireiškė:

- *diskutuojant apie paslaugų emigrantams (pabėgėliams) politiką*¹⁰⁹;
- *organizuojant Nacionalinį žmogaus teisių forumą*¹¹⁰;
- *siekiant mažinti informacinę nelygybę* (pavyzdžiui, projekte „Prisijungusi Lietuva“ įgyvendinti informacinės nelygybės mažinimo siekiai; „LNB, kaip projekto partneris, prisideda prie pagrindinio projekto tikslo – padėti gyventojams išmokti efektyviai, saugiai, atsakingai naudotis informacinėmis ir ryšių technologijomis, internetu ir jo teikiamomis galimybėmis – įgyvendinimo“¹¹¹);
- *kuriant fizinę prieigą neįgaliesiems* (pavyzdžiui, „Neįgaliųjų keltuvas ir dujinio gesinimo įranga Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai įsigijimas“¹¹²).

¹⁰⁰ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2013 metų veiklos ataskaita, p. 13.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 15.

¹⁰² Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2016 metų veiklos ataskaita, p. 18.

¹⁰³ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita, p. 2.

¹⁰⁴ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2021 metų veiklos ataskaita, p. 9.

¹⁰⁵ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita, p. 11.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 10.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 5.

¹⁰⁸ *Darnus vystymasis: 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.*

¹⁰⁹ Žr. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2017 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2018, p. 5, prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2017.pdf> [žiūrėta 2022-10-05]; Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita, p. 4.

¹¹⁰ Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita, p. 3.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 7.

¹¹² Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita, p. 10.

Dviejų ataskaitų turinys turi sąsają su 11 DV tikslu *Darnūs miestai ir bendruomenės*¹¹³. Tai pasireiškia:

- *bendradarbiaujant su Vilniaus miesto savivaldybe ir kuriant bendrą Žinių kvartalo viziją* (pavyzdžiui, organizuota vieša diskusija ir konferencija siekiant „kartu įvertinti įvairių viešosios erdvės dalyvių lūkesčius ir poreikius, kuriems galėtų atliepti moderni biblioteka“¹¹⁴; „kartu su Vilniaus miesto savivaldybe išsikelta Žinių kvartalo vizija – atgaivinti Gedimino prospekto vakarinę Vilniaus dalį, pritraukiant į ją daugiau žmonių, verslų ir veiklos viešosiose erdvėse“¹¹⁵);
- *bibliotekai siekiant tapti Vilniaus kultūriniu traukos centru* (pavyzdžiui, „2018 m. LNB tapo vienu pagrindinių kultūrinių traukos centrų Vilniaus miesto centrinėje dalyje. Bibliotekos erdves applanė daugiau nei 470 tūkst. lankytojų, t. y. net 20 proc. daugiau nei 2017 m. LNB įsitvirtino ir kaip patraukli vieta įvairios apimties (tarptautiniai, nacionaliniai, miesto) ir pobūdžio (edukacijos, parodos, atviros paskaitos, diskusijos, konferencijos, oficialūs valstybinio lygio susitikimai ir kt.) renginiams“¹¹⁶).

Dviejų ataskaitų turinys turi sąsają su 3 DV tikslu *Gera sveikata ir gerovė*¹¹⁷. Tai pasireiškia:

- *COVID-19 pandemijos metu bibliotekai teikiant paramą skaitytojams* (pavyzdžiui, „[t]ęsdama ir tobulindama įtraukiančias pilietines iniciatyvas, įvairią edukacinę ir pramoginę veiklą virtualiojoje erdvėje, skleidama pozityvią žinią visuomenei, biblioteka prisidėjo prie visuomenės emocinės sveikatos gerinimo, teikė galimybę lavintis ir skaityti – tai per karantiną leido ne visos pažangaus pasaulio valstybių bibliotekos. Knygų skaitymas – viena iš galimybių praskaidrinti kasdienybę, pagerinti emocinę būklę“¹¹⁸);
- *taikant priemones ligos plitimo prevencijai užtikrinti* (pavyzdžiui, „[s]iekiant sumažinti ligos plitimo rizikas tarp darbuotojų, buvo pritaikytas nuotolinio darbo modelis <...> leido tęsti daugumą bibliotekos veiklų“¹¹⁹).

Išvados

Bibliotekų veiklos procesų ir išteklių matavimo tendencijų (remiantis dalyko literatūros analize) rekonstrukcija atskleidė priežastinę seką: nuo duomenų rinkimo vidinėms reikmėms einama prie bibliotekos veiklos ekonominio ir socialinio vertingumo atskleidimo bei faktinio jų panaudojimo atstovaujant bibliotekoms ir tvarumo siekių. Bibliotekos veikla turi būti efektyvi, tausojanti išteklius ir juos išsauganti ateities kartoms. Tai atliepia globalią DV koncepciją, kuri sujungia ekonominę vystymąsi, visuomenės gerovės siekius ir aplinkosauginius tikslus (juos išreiškia JT „Darbotvarkėje 2030“ nustatyti 17 universalių ir tarpusavyje susijusių DV tikslų).

Šios analizės rezultatai taip pat atskleidė, kad nė vienas DV tikslas tiesiogiai neskirtas kultūrai. Vis dėlto tyrimai patvirtina, kad kultūra yra (gali būti) tarpininkė (arba kultūrinė terpė) siekiant DV tikslų. Bibliotekos, kultūros paslaugas teikiančios socialiai atsakingos institucijos, prie šių tikslų įgyvendinimo gali prisidėti (1) didindamos visuomenės informuotumą apie darnų vystymąsi ir (2) gerindamos pačios bibliotekos atitiktį DV tikslams.

¹¹³ Darnus vystymasis: 11 tikslas. Pasiiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas11> [žiūrėta 2022-10-05].

¹¹⁴ *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2016 metų veiklos ataskaita*, p. 3.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 6.

¹¹⁶ *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita*, p. 3.

¹¹⁷ Darnus vystymasis: 3 tikslas. Užtikrinti sveiką gyvenimą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas3> [žiūrėta 2022-10-05].

¹¹⁸ *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita*, p. 2.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 3.

Kokybinis (empirinis) tyrimas parodė, kad šeši DV tikslai turi temines (semantines) sąsajas su 2012–2021 m. tiriamojo laikotarpio LNB veikla: 3 DV tikslas *Gera sveikata ir gerovė*, 4 DV tikslas *Kokybiškas išsilavinimas*, 10 DV tikslas *Nelygybės sumažinimas*, 11 DV tikslas *Darnūs miestai ir bendruomenės*, 16 DV tikslas *Taika, teisingumas ir stiprios institucijos*, 17 DV tikslas *Partnerystė įgyvendinant tikslus*.

Paaikšėjo, kad LNB veikloje neaptikta teminių sąsajų su šiais penkiais DV tikslais: 1 DV tikslu *Skurdo mažinimas*, 2 DV tikslu *Bado mažinimas*, 5 DV tikslu *Lyčių lygybė*, 6 DV tikslu *Švarus vanduo ir higiena*, 7 DV tikslu *Prieinama ir švari energija*. Teminių sąsajų matricoje neatspindėta LNB veikla, susijusi su 8 DV tikslu *Deramas darbas ir ekonominis augimas* ir 9 DV tikslu *Pramonė, inovacijos ir infrastruktūra*, nes matuoti šių tikslų pasiekimą numatyta tik pramonės, gamybos sektoriuose. Pažymėtina, kad atliekant tyrimą analizuotose veiklos metinėse ataskaitose įvardinamos veiklos semantiškai susijusios su šių tikslų įgyvendinimu per LNB pastato atnaujinimą, infrastruktūrinius bibliotekų tinklo sistemos projektus, kompiuterinių darbo vietų plėtrą ir kt.

Nuodugni analizė atskleidė, kad LNB prie JT „Darbotvarkėje 2030“ keliamų DV tikslų įgyvendinimo labiausiai prisideda padėdama aptarnaujamai bendruomenei siekti kokybiško išsilavinimo (4 DV tikslas), teikdama prieigą prie informacijos visiems, taip prisidedama prie taikos ir teisingumo palaikymo (16 DV tikslas), taip pat bendradarbiaudama su šalies ir tarptautiniais partneriais, kurdama partnerystės tinklus bendriems tikslams (17 DV tikslas). Matomas LNB indėlis siekiant mažinti nelygybę (10 DV tikslas) ir įgyvendinant iniciatyvas dėl darnaus miesto ir bendruomenių kūrimo (11 DV tikslas). Tiriamojo laikotarpio pabaigoje biblioteka prisidėjo ir prie geros sveikatos bei gerovės tikslo įgyvendinimo (3 DV tikslas) – per COVID-19 pandemiją teikė vartotojams emocinės paramos priemones, taip pat prevencines apsaugos priemones darbuotojams ir vartotojams.

Tolesnis empirinis šio tyrimo uždavinys būtų kokybinio tyrimo metodu atliekamas struktūruotas interviu su LNB administracijos atstovais, formuojančiais bibliotekos viziją ir atsakingais už institucijos vertingumo atstovavimą. Interviu tekstų analizė, tikėtina, labiau išryškintų LNB įsitraukimo į JT „Darbotvarkės 2030“ tikslų ir uždavinių įgyvendinimo siekius ir ateities perspektyvas. Tvarumo temos tyrimų tęstinumas matytinas plėtojant bibliotekų paslaugų tvarumo sampratą ir ja grindžiant empirinius tyrimus.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

- Al, Umut; Blanco, Pablo Andrade; Chiranov, Marcel; Silva, Lina Maria Cruz; Devetakova, Luba Nikolaeva; Dewata, Yulianto; Dryžaitė, Ieva; Farquharson, Fiona; Kochanowicz, Maciej; Liubyva, Tetiana; Naranjo, Andrea López; Phan, Quynh Truc; Ralebipi-Simela, Rocky; Soydal, Irem; Streatfield, David; Taolo, Resego; Thanh Trán, Tâm Thj; Tkachuk, Yuliya. Global Libraries Impact Planning and Assessment Progress. *Performance Measurement and Metrics*, 2015, Vol. 16, No. 2, p. 109–131. <https://doi.org/10.1108/PMM-05-2015-0015>
- Ambrožič, Melita. A Few Countries Measure Impact and Outcomes – Most would Like to Measure at Least Something. *Performance Measurement and Metrics*, 2003, Vol. 4, No. 2, p. 64–78. <https://doi.org/10.1108/14678040310486909>
- Bawden, David; Petuchovaite, Ramune; Vilar, Polona. Are We Effective? How Would We Know? Approaches to the Evaluation of Library Services in Lithuania, Slovenia and the United Kingdom. *New Library World*, 2005, Vol. 106, No. 1216/1217, p. 454–463. <https://doi.org/10.1108/03074800510623137>
- Biržiškos skaitymai'21. Profesinis identitetas: lūkesčiai ir realybė*. Klaipėda, 2021 m. gruodžio 2–3 d. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=2MMYmz0DJas&t=6s> [žiūrėta 2022-07-15].
- Cottrill, Julia; García, Henry; Chiranov, Marcel; Tkachuk, Yuliya; Liubyva, Tetiana; Crocker, Rachel; Vanderwerff, Matthew; Cistoviene, Giedre; Krauls-Ward, Ineta; Stratilatovas, Eugenijus; Mount, Dan; Kurutyte, Agniete. From Impact to Advocacy: Working Together toward Public Library Sustainability. *Performance Measurement and Metrics*, 2015, Vol. 16, No. 2, p. 159–176. <https://doi.org/10.1108/PMM-04-2015-0008>

- Čiegis, Remigijus; Zeleniūtė, Ramunė. Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 2008, t. 2, Nr. 1, p. 37–54. Taip pat prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163022957/J.04~2008~1367163022957.pdf> [žiūrėta 2022-07-15].
- Darnaus vystymosi rodikliai. *Oficialios statistikos portalas*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/darnaus-vystymosi-rodikliai> [žiūrėta 2022-07-15].
- Darnaus vystymosi tikslai. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 3 tikslas. Užtikrinti sveiką gyvenimą ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas3> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 4 tikslas. Užtikrinti visa apimančią ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas4> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas8> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas10> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 11 tikslas. Pasiiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas11> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 16 tikslas. Skatinti taikias ir įtraukias visuomenės darniam vystymuisi, suteikti visiems galimybes reikalauti teisingumo ir kurti veiksmingas, atsakingas ir įtraukias institucijas visais lygiais. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas16> [žiūrėta 2022-10-05].
- Darnus vystymasis: 17 tikslas. Stiprinti įgyvendinimo priemones ir atgaivinti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę. *Lietuvos statistika*. Prieiga per internetą: <https://lithuaniasdg-ls-osp-sdg.hub.arcgis.com/pages/tikslas17> [žiūrėta 2022-10-05].
- De Leon, Simon V. The Social Return on Investment Methodology as A Tool for Valuation and Impact Assessment for Libraries: A Case Study. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 2021, Vol. 70, No. 2, p. 177–193. <https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1895465>
- Dvorak, Jaroslav; Rudžionienė, Jurgita. Bibliotekų kaip viešojo sektoriaus institucijų veiklos vertinimo organizavimo galimybė viešojo administravimo požiūriu. *Informacijos mokslai*, 2013, t. 63, p. 43–63. <https://doi.org/10.15388/Im.2013.0.1592>
- Fedorowicz-Kruszewska, Małgorzata. Environmental Education in Libraries – Theoretical Foundations and Practical Implementation. *Library Management*, 2020, Vol. 41, No. 4/5, p. 279–293. <https://doi.org/10.1108/LM-12-2019-0087>
- Grybauskaitė, Vaidenė. Bibliotekos, muziejai ir JT „Darbotvarkė 2030“. *Tarp knygų*, 2021, Nr. 10, p. 2–4.
- IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022. International Federation of Library Associations and Institutions, 18 July 2022. Prieiga per internetą: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2006/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- IFLA International Advocacy Programme (IAP): Libraries, Development and the UN 2030 Agenda: Update May 2017. International Federation of Library Associations and Institutions, 2017. Prieiga per internetą: <https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/iap-update-may2017.pdf> [žiūrėta 2022-07-15].
- Januševičienė, Rasa. Lietuvos viešųjų bibliotekų veikla COVID-19 pandemijos ir migrantų krizės akivaizdoje: siekis užtikrinti žmogaus teises. *Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow*, 2021, t. 1, Nr. 19, p. 85–103. <https://doi.org/10.51740/RT.1.19.4>
- Januševičienė, Rasa. Ypatingą dieną – jubiliejinius Biržiškos skaitymai. *Tarp knygų*, 2021, Nr. 12, p. 28–29.

- Jaskonienė, Dalia. Standartas Informacija ir dokumentavimas. Bibliotekos veiklos rodikliai. *Šiandien aktualu*, 2009, Nr. 2 (41), p. 15–56.
- Jaskonienė, Dalia. Atnaujintas standartas ISO 11620:2014 „Informacija ir dokumentavimas. Bibliotekų poveikio vertinimo metodai ir procedūros“. *Šiandien aktualu*, 2016, Nr. 2 (55), p. 56–95.
- Jaskonienė, Dalia. Savivaldybių pagrindinių viešųjų bibliotekų veiklos tyrimas taikant BIX (Bibliotheksindex) metodiką. *Bibliotekų tyrimai Lietuvoje*, 2015, t. 1, p. 181–268. <https://doi.org/10.51740/rt.vi.710>
- Jaskonienė, Dalia. Bendras siekis – patikima bibliotekų statistika. *Tarp knygų*, 2018, Nr. 7–8, p. 10–12.
- Jochumsen, Henrik; Skot-Hansen, Dorte; Rasmussen, Casper Hvenegaard. Towards Culture 3.0 – Performative Space in the Public Library. *International Journal of Cultural Policy*, 2017, Vol. 23, No. 4, p. 512–524. <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1043291>
- Johannsen, Carl Gustav; Pors, Niels Ole. *Pokyčių ir kokybės valdymas bibliotekose / iš danų k. vertė Birutė Sprauinė. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2005.*
- Kiaušienė, Ilona; Mikalauskienė, Asta. Kultūros kuriama vertė darnaus vystymosi kontekste: Baltijos šalių atvejis. *Informacijos mokslai*, 2020, t. 89, p. 55–72. <https://doi.org/10.15388/Im.2020.89.40>
- Klimavičiūtė, Irena; Vaičiulėnaitė, Jūratė. Darnaus vystymosi tikslai ir įgyvendinimo rodikliai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 2019, Nr. 15, p. 115–121. Prieiga per internetą: <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/mttlk/article/download/359/404> [žiūrėta 2022-10-05].
- Kulikauskienė, Kristina; Šaparnienė, Diana. Viešųjų bibliotekų funkcijos COVID-19 pandemijos kontekste: Šiaulių regiono bibliotekų atvejis. *Information & Media*, 2022, t. 94, p. 8–38. <https://doi.org/10.15388/Im.2022.93.62>
- Leon De, Simon V. The Social Return on Investment Methodology as A Tool for Valuation and Impact Assessment for Libraries: A Case Study. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 2021, Vol. 70, No. 2, p. 177–193. <https://doi.org/10.1080/24750158.2021.1895465>
- Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2012 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2013. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2012.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2013 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2014. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2013.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2014 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2015. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2014.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2015 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2016. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2015.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. 2016 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2017. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2016.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2017 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2018. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2017.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2018 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2019. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2018.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2019 metų veiklos ataskaita*. Vilnius, 2020. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2019.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].

- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2020 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2021. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2020.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos 2021 metų veiklos ataskaita. Vilnius, 2022. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/apie-nb/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/ataskaita2021.pdf> [žiūrėta 2022-10-05].
- Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimas, 2004 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. IX-2378. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238641> [žiūrėta 2022-10-05].
- Linhartová, Veronika; Stejskal, Jan. Public Libraries' Services and their Economic Evaluation. *Scientific Papers of the University of Pardubice: Series D, Faculty of Economics & Administration*, 2017, Vol. 25, No. 41, p. 1–12. Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/10195/69596> [žiūrėta 2022-10-06].
- Markevičiūtė, Vaiva; Balčikonienė, Ramunė. IFLA: kas nauja ir svarbu bibliotekų veiklai. *Tarp knygy*, 2022, Nr. 9, p. 24–27.
- Markevičiūtė, Vaiva. Tvarumas yra bibliotekų reikalas! Pradėkime nuo savęs. *Tarp knygy*, 2022, Nr. 5, p. 2–5.
- Metinės veiklos ataskaitos. *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka*. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/apie-biblioteka/administracine-informacija/planavimo-dokumentai> [žiūrėta 2022-10-05].
- Michnik, Katarina. Public Libraries Digital Services and Sustainability Issues. *The Bottom Line: Managing Library Finances*, 2015, Vol. 28, No. 1/2, p. 34–43. <https://doi.org/10.1108/BL-12-2014-0034>
- Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Lietuvos Respublikos vyriausybė, 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimo Nr. 1247 redakcija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/asr> [žiūrėta 2022-10-06].
- Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. United Nations, 1987. Prieiga per internetą: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html#> [žiūrėta 2022-10-05].
- Pabērza, Kristine. Towards an Assessment of Public Library Value Statistics on the Policy Makers' Agenda. *Performance Measurement and Metrics*, 2010, Vol. 11, No. 1, p. 83–92. <https://doi.org/10.1108/14678041011026892>
- Pacevičius, Arvydas. Bibliotekų raida pasaulyje. In: *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas / Zenona Atkočiūnienė, Audronė Glosienė, Erika Janiūnienė, Osvaldas Janonis, Rasa Januševičienė, Irena Krivienė, Kristina Lymantaitė, Elena Macevičiūtė, Dovilė Marčinskaitė, Zinaida Manžuch, Vita Mozūraitė, Arvydas Pacevičius, Žibutė Petrauskienė, Ramunė Petuchovaitė, Marija Prokopčik, Janina Pupelienė, Jurgita Rudžionienė, Ugnė Rutkauskienė, Julija Zinkevičienė; ats. redaktorė ir sudarytoja Audronė Glosienė*. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2009, p. 211–236.
- Paul, Magdalena. Social Impact of Polish Public Libraries: Quantitative Research Instrument and Preliminary Findings. *Performance Measurement and Metrics*, 2019, Vol. 20, No. 3, p. 168–178. <https://doi.org/10.1108/PMM-08-2019-0037>
- Pečeliūnaitė, Angelė. Pasitenkinimo bibliotekų paslaugomis gyvenimo kokybės kontekste indeksas: Lietuvos AVB atvejis. *Informacijos mokslai*, 2017, t. 78, p. 36–52. <https://doi.org/10.15388/Im.2017.78.10833>
- Pionke, J. J. Sustainable Library Services for All. *Library Management*, 2016, Vol. 37, No. 6/7, p. 317–325. <https://doi.org/10.1108/LM-04-2016-0030>
- Rudžionienė, Jurgita. Standartai ir bibliotekų statistika. In: *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas / Z. Atkočiūnienė, A. Glosienė, E. Janiūnienė, O. Janonis, R. Januševičienė, I. Krivienė, K. Lymantaitė, E. Macevičiūtė, D. Marčinskaitė, Z. Manžuch, V. Mozūraitė, A. Pacevičius, Ž. Petrauskienė, R. Petuchovaitė, M. Prokopčik, J. Pupelienė, J. Rudžionienė, U. Rutkauskienė, J. Zinkevičienė; ats. redaktorė ir sudarytoja A. Glosienė*. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2009, p. 595–601.
- Rutkauskienė, Ugnė. Viešųjų bibliotekų poveikio vertinimas. *Informacijos mokslai*, 2008, t. 46, p. 84–101. <https://doi.org/10.15388/Im.2008.0.3355>

- Rutkauskienė, Ugnė. *Viešųjų bibliotekų socialinis ir ekonominis poveikis vartotojams* [daktaro disertacija: humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija (06 H)]. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. Prieiga per internetą: <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1963841/datastreams/MAIN/content> [žiūrėta 2022-10-06].
- Spodick, Edward. Sustainability – It's Everyone's Job. *Library Management*, 2016, Vol. 37, No. 6/7, p. 286–297. <https://doi.org/10.1108/LM-04-2016-0024>
- Stasėnaitė, Violeta; Orlakaitė, Gabija. Viešųjų bibliotekų inovatyvių paslaugų taikant projektinę veiklą vertinimas. *Informacijos mokslai*, 2018, t. 81, p. 27–46. <https://doi.org/10.15388/Im.2018.0.11939>
- Steponaitienė, Jolita. Tvarios bibliotekos – tvarus pasaulis. *Tarp knygų*, 2022, Nr. 4, p. 2.
- Streatfield, David; Markless, Sharon. What is Impact Assessment and Why is it Important? *Performance Measurement and Metrics*, 2009, Vol. 10, No. 2, p. 134–141. <https://doi.org/10.1108/14678040911005473>
- Stunžinas, Robertas. „Tvarumas“, „darnumas“, „tausumas“ ir kiti angl. „sustainability“ atitikmenys Europos Sąjungos institucijų dokumentuose. *Terminologija*, 2015, Nr. 22, p. 110–126. Taip pat prieiga per internetą: <https://journals.lki.lt/terminologija/article/view/522/612> [žiūrėta 2022-10-06].
- Urquhart, Christine; Tbaishat, Dina. Reflections on the Value and Impact of Library and Information Services: Part 3: Towards an Assessment Culture. *Performance Measurement and Metrics*, 2016, Vol. 17, No. 1, p. 29–44. <https://doi.org/10.1108/PMM-01-2016-0004>
- Vartotojų nuomonė apie informacinių ir komunikacinių technologijų naudą Lietuvos viešosiose bibliotekose: 2013 m. tyrimo ataskaita* / parengė Susannah Quick, Gillian Prior, Ben Toombs, Luke Taylor, Rosanna Currenti. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2013. Taip pat prieiga per internetą: www.lnb.lt/media/public/konferencijos/ES_tyrimo_ataskaita_LT.pdf [žiūrėta 2022-10-05].
- Žičkienė, Skaidrė; Guogis, Arvydas; Gudelis, Dangis. Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jos praktinė reikšmė. *Tiltai*, 2019, t. 82, Nr. 1, p. 108–123. <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v82i1.1970>
- Sabaliauskas, Stanislav. Tematinė analizė. In: Žydzūnaitė, Vilma; Sabaliauskas, Stanislav. *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vilnius: Vaga, 2017, p. 207–230.